

# Amandman II na Ustav Sjedinjenih Američkih Država

UDK 342.4(73)

## Sažetak

Drugi amandman (1791) američkog Ustava koji tumači da je dobro uređena milicija nužna za sigurnost slobodne države, te pravo građana držati i nositi oružje neće biti ograničeno, danas je možda najkontroverznija i najnapadanija ustavna odredba čija je interpretacija već odavno izašla iz pravnih okvira u sferu politike. Članak se bavi pravnim izvorima drugog amandmana, okolnostima u kojima je nastao te sudskom praksom i njegovim redefiniranjem od kraja 18. stoljeća do danas.

*Ključne riječi: Američki Ustav, Drugi amandman, oružje, milicija, kontrola oružja*

## Uvod

Drugi amandman američkog Ustava kojim se građanima jamči pravo držati i nositi oružje danas je zasigurno dio Ustava koji se najžešće napada s jedne strane, a s druge pak strane najviše brani. Drugi amandman je u središtu političkih borbi unutar SAD-a od njihovog osnivanja i bio je jedna od središnjih tema u gotovo svim prijelomnim trenucima američke povijesti. Pitanje prava na držanje i nošenje oružja seže i dalje u povijest i povezano je s prvim poveljama kojima se ograničava apsolutna vlast države i afirmiraju prava pojedinca u srednjovjekovnoj Engleskoj. Unutar samog američkog ustavotvornog procesa drugi amandman je bio jedna od najžeće raspravljanih tema jer je o njegovoj formulaciji uvelike ovisio stupanj federalizacije buduće republike. Pri razmatranju argumenata sukobljenih strana propituju se osnove poimanja odnosa građana i države, odgovornosti pojedinca i zajednice, društvenog ugovora i ustupanja pojedinačnih prava zajednici.

## 1. Nastanak i primjena institucije

### a) Engleski korijeni prava držati i nositi oružje i prijenos prava u SAD-e

Pravo držati oružje izvorno je pravo koje u Engleskoj uživaju svi slobodni ljudi (engl. freeman) još u prednormansko vrijeme. Tada je postojala obveza svih slobodnjaka sudje-

<sup>1</sup> Ovaj prilog izmijenjen je i dopunjen dio dijela diplomskog rada Jaše Krausa "Drugi amandman američkog Ustava" pisanog uz pomoć prof.dr.sc. Biljane Kostadinov, Katedra za ustavno pravo, Pravni fakultet u Zagrebu.

lovati u obrani zemlje, a oni su u imali i pravo nositi i držati oružje. Obveza se nazivala *flyrd* (vojska). Engleska se tako uglavnom uspješno opirala invazijama Danaca i vikinga. Angosaska vojska u bitci kod Hastingsa (1066) sastavljena je uglavnom na navedeni način. Normanska pobjeda nije uništila instituciju, William Osvajač (1066-1087) koristio je lokalne milicijske snage u gušenju plemićkih pobuna 1071. godine.<sup>2</sup> Za vrijeme kralja Stephena (1135-1154) sazvan je *fyrd* sjevernih grofovija i uspješno potisnuta škotska invazija. Henry II (1154-1189) donosi *Assize of Arms* (1181) i obvezuje freeman-e na službu Kruni, određuje vrstu oružja i opreme koju svaki obveznik mora imati. Edward I (1272-1307) potvrđuje akt i pravo priznaje i građanima (*burgesses*), koji se moraju okupiti na njegov poziv, a neodazivanje dovodi do gubitka cijele imovine.<sup>3</sup> Freeman su imali i dužnost pomagati kraljevim službenicima pri progonu zločinaca i izvršenju sudskih odluka. Charles II (1660-1685) potvrđuje pravo nošenja oružja i sudjelovanja u lokalnim milicijskim snagama radi obrane zemlje.

Kako u Engleskoj do kraja 17. stoljeća nije bilo stajaće vojske, a do 19. stoljeća policije, građani su bili dužni uz ostale dužnosti obavljati i one koji se odnose na čuvanje reda i mira.<sup>4</sup> Milicija se nije smjela rasporediti izvan zemlje, a zapovijedali su joj lokalni zapovjednici, najčešće plemstvo, dok je vrhovni zapovjednik bio kralj. Pojedini kraljevi pokušali su ograničiti prava građana držati i nositi oružje, a to je posebno došlo do izražaja tijekom turbulentnog 17. stoljeća, za vrijeme Charlesa II i Jamesa II. Takvo ponašanje monarha u konačnici je dovelo do Slavne revolucije 1688. godine u kojoj je James II svrgnut, a Engleska je kroz *Bill of Rigts* iz 1689. postala ustavna monarhija. *Bill of Rights* (punim nazivom *An Act Declaring the Rights and Liberties of the Subject and Settling the Succession of the Crown*) je uz niz rješenja o ograničavanju moći monarha, diobi vlasti i zaštiti prava građana, potvrdio pravo držati oružje. U prvom djelu povelje u kojoj se navode kraljeva zlodjela i podrivanja zakona i sloboda Engleske se kao jedna od povreda prava posebno napominje protuzakonito razoružavanje protestantskih podanika.<sup>5</sup> U drugom djelu povelje u kojemu se pak jamče prava stoji kako se podanicima protestantske vjere dozvoljava držanje oružja za samoobranu.<sup>6</sup>

Kada je Alexis de Tocquille putovao Amerikom nedugo nakon osamostaljenja zapisao je da nema mišljenja, običaja i zakona koje ne objašnjava njihova polazišna točka.<sup>7</sup> Doslovno prenošenje engleskog pravnog sustava u sjevernoameričke kolonije bila je službena politika Krune, i odigrala je značajnu ulogu u naseljavanju kolonija budući da je kolonistima bilo jamčeno da će oni i njihova djeca imati sva prava kao da su rođeni i borave u Engleskoj. Jamstva za uživanje u jednakim pravima i slobodama kao i u Engleskoj su bile obuhvaćene u poveljama kolonija (npr. Massachusettsa, Virginije i Connecticuta).<sup>8</sup> Specifični uvjeti života sredinom 17. stoljeća na novootkrivenom i negostoljubivom kontinentu imali su za posljedicu da je u nekim naseljima poput Plymoutha i Newporta nošenje oružja bilo obaveza, dok je kolonija Georgia propisala obvezu nošenja oružja na mise.<sup>9</sup> Uz milicije u kolonijama je bio stacioniran i veliki broj engleskih vojnika, a kao što je stajaća vojska izazivala nelagodu i zabrinutost kod Engleza u vrijeme Restauracije, tako je bilo i krajem 18. stoljeća u sjevernoameričkim kolonijama. Samo prisustvo vojske s obzirom

<sup>2</sup> Lyon, Bryce, *A constitutional and legal history of medieval England*, Berkeley, 1960., str.161.

<sup>3</sup> *Ibid.*, str. 273.

<sup>4</sup> Joyce Lee Malcom, *To Keep and Bear Arms*, Harvard University Press, 1996., str. 2.

<sup>5</sup> [http://www.constitution.org/eng/eng\\_bor.htm](http://www.constitution.org/eng/eng_bor.htm), konzultirano 10. 04. 2008.

<sup>6</sup> Tekst engl.: *That the subjects which are Protestants may have arms for their defence suitable to their conditions and as allowed by law.*

<sup>7</sup> Democracy in America, Alexis de Tocqueville, <http://www.gutenberg.org/files/816/816-h/816-h.htm>, 9. 04. 2008.

<sup>8</sup> Donald S. Lutz, *The Origins of American Constitutionalism*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1988., str.100.

<sup>9</sup> Joyce Lee Malcom, *To Keep and Bear Arms*, Harvard University Press, 1996., str. 139.

na stalne sukobe s Francuskom za prevlast u Sjevernoj Americi bila je razumljiva, ali ono što se kolonistima nije sviđalo jest njihova nazočnost u naseljima koja se povećavala proporcionalno rastu napetosti između kolonija i matice. Takvi odnosi između kolonijalne vlasti i kolonista opet su u prvi plan stavili pitanje milicija i njihove kontrole, pa su tako kolonisti osnivali paralelne milicije (engl. minutemen), koje su uskoro ušle u prve sukobe s engleskom vojskom.

## b) Nastanak Drugog amandmana

Nakon završetka rata za neovisnost (1775.-1783.) od britanske Krune u Philadelphiji su se okupili delegati iz svih 13 kolonija kako bi donijeli novi ustav i njime uredili oblik državnog uređenja SAD-a.<sup>10</sup> Nakon donošenja Ustava SAD (1787) federalisti su odlučili upotpuniti ga amandmanima kako bi se približili stajalištima antifederalista i na taj način spriječili mogućnost razdora, pa čak i nereda uperenih protiv Ustava, poput onih koji su izbili u nekim državama tijekom ratifikacije.<sup>11</sup> R. Podolnjak ističe da je polemika oko ovlasti upravljanja milicijom jedan od najboljih primjera nepovjerenja i opreza niza članova ustavne Konvencije prema općoj vladi koju su stvarali.<sup>12</sup> Drugi amandman se od ostalih razlikuje po tome što jedini ima objašnjenje svoje svrhe.<sup>13</sup>

Prva inačica drugog amandmana je glasila: *Pravo građana držati i nositi oružje neće biti ograničeno; dobro naoružana i dobro uređena Milicija je najbolje jamstvo za slobodnu zemlju: nikoga kome vjera brani nositi oružje ne smije se prisiliti da osobno služi vojsku.*<sup>14</sup> Tijekom rasprava i rada unutar odbora prvotni prijedlog je promijenjen i skraćen u onom obliku u kojem ga poznajemo i danas: *Budući da je dobro uređena Milicija nužna za sigurnost slobodne Države, pravo građana držati i nositi oružje neće biti ograničeno.* Osim što je u potpunosti uklonjen dio koji se odnosi na ono što danas nazivamo prigovor savjesti razlike su na prvi pogled male, no upravo zbog njih došlo je do poteškoća u razumijevanju teksta amandmana. U konačnoj inačici promijenjen je redoslijed riječi, a kako nema zapišnika zasjedanja Kongresa možemo pretpostaviti da je to učinjeno kako bi se umirili federalisti. Takvim konačnim tekstom udovoljeno je i zahtjevima antifederalista koji su se bojali mogućnosti razoružavanja milicija od strane Kongresa.<sup>15</sup> Budući da je položaj milicije bio upitan i prijeporan logično je da je stavljen u prvi plan kako bi mu se dalo na značaju i time ga se dodatno zaštitilo. S druge pak strane pravo građana držati i nositi oružje nikada i nije bilo upitno te je bilo gotovo samorazumljivo, kako zbog engleske pravne stečevine tako i zbog same odredbe o miliciji koja se temelji na naoružanim građanima.

Ipak, takav redoslijed imao je dalekosežne posljedice na tumačenje i razumijevanje drugog amandmana jer se pri njegovom tumačenju težište prebacilo na miliciju koja je u određenim krugovima postala svrha i polazište prava držati i nositi oružje.<sup>16</sup> Ne valja smet-

<sup>10</sup> S. Sokol, B. Smerdel, *Ustavno pravo*, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2006., str.62.

<sup>11</sup> James Madison preuzeo je zadatak sistematizacije amandmana pristiglih iz parlamenata saveznih država tijekom procesa ratifikacije te je na temelju njih sastavio prvu inačicu američkog *Bill of Rights*. Madison je Thomasu Jeffersonu kazao kako je odabrao najvažnija prava za koja je bilo najvjerojatnije da će dobiti široku podršku. Valja napomenuti i da predloženi amandmani, sukladno Madisonovim federalističkim uvjerenjima, nisu negativno utjecali na snagu i položaj federalne vlade. Madison je predlagao da se amandmani izravno upišu u sam tekst ustava, no taj prijedlog je odbijen pa su oni postali zasebna cjelina, odnosno poseban dio ustava.

<sup>12</sup> Robert Podolnjak, *Federalizam i republikanizam, Stvaranje američkog Ustava*, Barbat, Zagreb, 2004., str.274.

<sup>13</sup> Nelson Lund, *Federalism and Constitutional Right to Keep and Bear arms*, Publius 33:3, 2003., str. 69.

<sup>14</sup> Joyce Lee Malcom, *To Keep and Bear Arms*, Harvard University Press, 1996., str. 159.

<sup>15</sup> Akhil Reed Amar, *The Bill of Rights*, Yale University Press, 1998., str. 50.

<sup>16</sup> Kako smo već prije naveli Madisonovu namjeru da amandmani budu prihvatljivi svim stranama može se izvući zaključak da je u prvoj verziji na prvom mjestu bilo individualno pravo na držanje i nošenje oružja kako bi poduprlo donekle prijevorno pitanje milicije koja je pak bila jasno definirana i odjeljena dodatnom odredbom

nuti sa uma činjenicu da je Madison bio i jedan od najistaknutijih članova federalističke struje, pa je i to moglo utjecati na prijedlog i konačnu inačicu drugog amandmana. Bernard Levy pak smatra da formulacija, gramatika i riječi korištene u amandmanu jasno upućuju da je riječ o individualnom pravu jer drugi dio nije podređen ni zavisano prvom dijelu amandmana.<sup>17</sup>

O konačnom obliku i ustrojstvu milicije prvi saziv Kongresa nije stigao zauzeti stav, nego je o tom pitanju odlučio drugi saziv. George Washington i ministar rata Henry Knox zalagali su se za miliciju podijeljenu na napredni, glavni i pričuvni sastav. Kao i kod većine važnijih političkih pitanja o kojima se raspravljalo u prvim godinama nakon nezavisnosti u konačnici se sve svodilo na ovlasti federalne vlade s jedne strane i prava država članica s druge, odnosno na sukob federalista i antifederalista. Početkom 1792. godine konačno je donesen *Uniform militia act* kojim je obveza služenja obuhvaćala sve sposobne bijelce od 18 do 45 godina bez prije predlaganih podjela unutar milicija. Financijski teret opremanja milicija je prebačen na same građane i savezne države.

### c) Tumačenje i primjena drugog amandmana : položaj milicije

Sudac St. George Tucker dao je prvo opsežnije tumačenje drugog amandmana, kao umjereni antifederalist shvatio je neminovnost pobjede federalista i sukladno tome odredio ciljeve svog djelovanja. Tucker je zaključio da se drugim amandmanom išlo na ruku antifederalista i stavio ga je u izravnu vezu sa desetim amandmanom koji je određuje da ovlasti koje Ustavom nisu dodijeljene Sjedinjenim Državama ni njime zabranjene Državama, pridržane su odnosnim Državama ili narodu. Sukladno tome Tucker je zastupao stajalište da pravo država na milicije podrazumijeva i njihovo pravo na oružani otpor protiv savezne vlade.<sup>18</sup> Uskoro se pokazalo kako pitanja kontrole nad milicijom, prava na pobunu i ostala pitanja izravno ili neizravno povezana sa shvaćanjem i tumačenjem američkog Ustava u cjelini i drugog amandmana i nisu strogo akademske naravi. Razlog je bio pomalo bizaran, naime, u dijelovima Pennsylvanije izbila je pobuna zbog uvođenja viših poreznih stopa na viski 1791. godine.

U raspravi koja je uslijedila, koja se opet svodila na sukobe između federalista i antifederalista, žestoki antifederalist Wiliam Peterkin smatrao je da su pennsilvanijski pobunjenici u istom položaju spram savezne Vlade, kao što su to prije bili kolonisti spram engleske Krune. Takvo svoje razmišljanje temeljio je ne pravu naroda na pobunu protiv tiranske vlasti.<sup>19</sup> Logično, u ovakvoj situaciji postavilo se isto pitanje koje se postavljalo i u srednjovjekovnoj Engleskoj: kako će se milicija ponašati u situaciji kada se sukobljava sa vlastitim sugrađanima? Nadalje, postavilo se i pitanje odnosa državnih milicija jedne spram drugih i ima li «strana» milicija pravo djelovati na području druge savezne države, a protiv njenih građana. Odgovore na ta pitanje ponudio je guverner Mifflin koji je na početku pobune ustvrdio da će pripadnici milicije kao slobodni ljudi preispitati prave-

o «prigovoru savjesti», a kasnije je vjerojatno zbog čisto realpolitičkih razloga izmijenjen redoslijed kako bi se išlo niz dlaku antifederalistima i ostvarila dodatna zaštita milicije.

<sup>17</sup> Leonard W. Levy, *Origins of Bill of Rights*, Yale University Press, 2001., str. 135.

<sup>18</sup> Takvo tumačenje drugog amandmana, posebno u svjetlu vrlo čestih nemira u onodobnom SAD, naišlo je na oštre kritike federalista. Sudac Alexander Addison izražava bojazan da je ideja prema kojoj države mogu pribjeći sili opasna ne samo za vladavinu prava nego i opstanak države u cjelini, ali priznaje da bi, teoretski, takav ustanak bio opravdan u slučaju da središnja vlast donese protuustavan zakon, ali ne i u slučaju «lošeg» zakona. Saul Cornell, *A Well Regulated Militia*, Oxford University Press, 2006, str 75.

<sup>19</sup> Američka deklaracija nezavisnosti od 4. srpnja 1776. sadrži pravo građana promijeniti ili napustiti tiransku vlast i uspostaviti novu vlast. Dio teksta engl.: *Right of the People to alter or abolish it, and to institute a new Government, laying its Foundation on such Principles, and organizing its Powers in such Form, as to them shall seem most likely to effect their Safety and Happiness.*

dnost i opravdanost njihovog eventualnog djelovanja, da bi pak za nekoliko tjedana iz korijena promijenio retoriku i ustvrdio da su pripadnici milicije vezani zakonom i dužni slušati zapovjedi. Ovaj slučaj ukazao je na sve prednosti i nedostatke milicije kao i na vrlo brzo sazrijevanje SAD-a.

Pobuna je na kraju ugušena sudjelovanjem milicija nekoliko saveznih država pod vodstvom G. Washingtona.

Pitanje prava saveznih država na oružani otpor prema federalnoj vlasti idući se puta pojavilo koncem dvadesetih godina 19. stoljeća tijekom tzv. nulifikacijske krize. Do sukoba je došlo uvođenjem zaštitne carine kako bi se američka industrija koncentrirana na sjeveru zaštitila od engleske konkurencije, što je pak za posljedicu imalo smanjenje izvoza sirovina iz južnih država u Englesku i više cijene industrijskih proizvoda. Kao odgovor na donošenje carina parlament Južne Karoline ih je proglasio neustavnima i neprovedivima na svom državnom području.<sup>20</sup> Kriza je nakon četiri godine okončana svojevrsnim kompromisom između savezne vlade i Južne Karoline, prvi su smanjili takse, dok su potonji povukli nulifikaciju.<sup>21</sup>

Nakon završetka građanskog rata i donošenja trinaestog amandmana (1865) kojim se ukida ropstvo drugi amandman je iznenađujuće postao razlog daljnje emancipacije crnačkog stanovništva, odnosno oslobođenih robova.<sup>22</sup>

Neke južne države su već 1865. godine donijele zakone, tzv. *black codes* kojima se crncima uvelike ograničavaju prava i slobode, primjerice pristup sudovima, obavljanje određenih zanimanja i obvezu potpisivanja ugovora o radu. Uz navedene odredbe bivše robovlasničke države zabranile su crncima držanje i uporabu oružja. Mississippi je crncima, mulatima i oslobođenim robovima koji nisu u službi SAD-a zabranio držanje i nošenje vatrenog oružja, bodeža i bowie noževa.<sup>23</sup> Republikanci koji su predstavljali uglavnom sjeverne države, nakon ovakvih poteza južnih država 1868. godine izglasali su četrnaesti amandman koji će imati dalekosežne posljedice na građanska prava crnaca.<sup>24</sup> Odjeljak 1. XIV Amandmana (1868) određuje: *Sve osobe rođene ili prirodene u Sjedinjenim Državama i podložne njihovoj vlasti državljani su Sjedinjenih Država i Države u kojoj prebivaju. Nijedna Država neće donijeti ili provoditi neki zakon koji bi ograničio povlastice ili zaštitu državljanima Sjedinjenih Država, niti će koja Država oduzeti kojoj osobi život, slobodu ili imetak bez pravičnoga zakonitog postupka; niti uskratiti bilo kojoj osobi pod njezinom vlasti jednaku zaštitu pred zakonom.*

Uskoro po donošenju četrnaestog amandmana na jugu se ustrojavaju i prve crnačke milicije, koje nisu imale samo vojnu ulogu nego i iznimno važnu ulogu u društveno-političkom sazrijevanju netom oslobođenih robova. Republikanci su smatrali da je sudjelovanje u miliciji jedno od najvažnijih prava koja proizlaze iz državljanstva i temelj za konzumiranja drugih prava poput sudjelovanja u radu porote i glasovanju. S druge strane

<sup>20</sup> Robert Turnbull se u eseju *Brutus*, zastupajući interese Južne Karoline i ostalih južnih država, dotaknuo pitanja otpora prema državnoj vlasti te je zaključio da je otpor jedne ili više članica spram zakona i mjera savezne vlade mjera o kojoj je bolno razmišljati. U eseju također navodi da je takav otpor dio sustava *checks and balances*, odnosno da otpor može biti jedini način za očuvanje i nedodirljivost ustava. Dakako, u nastavku je nastojao razgraničiti ustavni otpor i pobune pojedinaca i grupa protiv državne vlasti. *A well regulated militia*, Saul Cornell, Oxford University Press, 2006., str 157.

<sup>21</sup> Propitivanje prava na nasilni otpor protiv vlasti i njegove opravdanosti nisu se samo odnosili na odnos saveznih država prema federalnoj vlasti, nego su se pokazale aktualne i u odnosima unutar samih država, primjerice u Rhode Islandu gdje je izbila pobuna zbog odbijanja državne vlade da uvede univerzalno pravo glasa.

<sup>22</sup> Ustav SAD-a, Prijevod i uvodna studija B. Smerdel, Panliber, Osijek, 1994., tekst XIII Amandmana: str.45.

<sup>23</sup> Južna Karolina je crnce isključila od službe u miliciji, ali im je dozvolila držanje oružja namijenjenog lovu. Mississippi je otišao korak dalje i upotrijebio miliciju kako bi razoružao crnce od kojih su mnogi bili veterani Unije. Razoružavanje crnaca izazvalo je munjevitu reakciju generala Sickelsa, zapovjednika američke vojske u Missisipiju, koji je dekretom spomenute zakone stavio izvan snage i razoružao miliciju.

<sup>24</sup> Kako bi osigurali potporu amandmanu republikanci su bili prisiljeni izbjeći formulaciju koja izravno sugerira na rasnu diskriminaciju jer bez potpore demokrata i šire populacije nije bilo moguće izglasati XIV Amandman.

crnačka milicija je bila otvorena provokacija bivšim robovlasnicima i velikoj većini južnjaka, što je na kraju rezultiralo osnivanjem Ku Klux Klana. Klan je pokrenuo val terora u južnim državama, najčešće napadajući simbol novostečene slobode i relativne ravnopravnosti crnaca-miliciju. Crnačke milicije su politički i materijalno podržavali republikanci, dok je Ku Klux Klan uživao potporu demokrata, tako da se taj sukob preselio i u Kongres. Na kraju je predsjednik Grant donio uredbu kojom ovlašćuje federalne vlasti da uHITE pripadnike Klana, a nakon pokrenute istrage državni odvjetnik Akerman je podignuo optužnicu protiv većeg broja pripadnika Ku Klux Klana zbog povrede prava sadržanih u drugom amandmanu.

Prvi slučaj bio je *US v. Avery* (80 US 253 1871) u kojemu je obrana osporavala pravo federalne vlasti da podiže optužnicu za ubojstvo koje je prema njihovom mišljenju bilo u nadležnosti Južne Karoline. Kako se suci nisu mogli usuglasiti oko ovlasti federacije to pitanje je došlo pred Vrhovni sud. Postupak u *US v. Avery* zastao je do odluke Vrhovnog suda o federalnoj nadležnosti.

Akerman i Corbin nastavili su podizati tužbe protiv članova Klana kako bi potvrdili da četrnaesti amandman obuhvaća i prava zaštićena drugim amandmanom. Idući slučaj je bio *US v. Mitchell*, predmet kojeg je bilo brutalno ubojstvo zapovjednika crnačke milicije Jima Williamsa. Optužba je zastupala tezu da su članovi Klana počinili zločin kako bi onemogućili Williamsa u upražnjavanju prava opisanih drugim amandmanom, a slijedom toga, onemogućili ga i u korištenju prava glasa. Tijekom postupka obrana je nastojala dokazati da je Klan štitio bjelačko stanovništvo od terora crnačkih milicija. Demokrati koji su stali u obranu Klana iskoristili su i međupresudu u slučaju *US v. Avery*. U međupresudi stoji da pravo na sigurnost u vlastitom domu ne proizlazi iz američkog Ustava, da je ono bitno starije od njega, da je dio *common lawa* te da ne ulazi u značenje riječi pravo i povlastica sadržanih u četrnaestom amandmanu. Premda presuda nije izravno obuhvaćala samoobranu definitivno je razlikovala *common law* shvaćanje samoobrane od prava sadržanih u drugom amandmanu.<sup>25</sup> Presuda je predstavljala tek djelomičnu pobjedu tužiteljstva budući da je sud utvrdio tek povredu prava glasa, dok je o pitanjima vezanima uz drugi amandman zauzeo negativan stav.<sup>26</sup>

*US v. Cruikshank* (92 U.S. 542 1875) bio je treći sudski postupak koji je uvelike definirao značenje drugog amandmana u predstojećem razlogu, a time i položaj država unutar federacije. Dok se u predmetima *US v. Avery* i *US v. Mitchell* sud nije izravno očitovao o pitanju drugog amandmana, ovdje je to bio slučaj. Riječ je o najkrvavijoj epizodi nemira na jugu za vrijeme rekonstrukcije prilikom kojeg su pripadnici Ku Klux Klana 1872. godine počinili tzv. Colfaxški masakr u saveznoj državi Louisiani.<sup>27</sup> O predmetu su odlučivali suci William Woods i Joseph Bradley, a kao i u prethodnim predmetima obrana je svoju strategiju temeljila na tvrdnji da ne postoji federalna nadležnost. Suci su zauzeli suprotna stajališta, pa je Woods zastupao tezu da postoji federalna nadležnost, dok je Bradley smatrao da se četrnaesti amandman odnosi samo na postupanje država, ne i samih građana. Woods je nadalje zauzeo stajalište koje je drugi amandman tumačilo više kao individualno pravo, a manje kao pravo države, pa je tako zaključio da osoba koja oružje nosi otvoreno, za osobnu zaštitu ili u koju drugu zakonitu svrhu ima na to pravo jednako

<sup>25</sup> Saul Cornell, *A well regulated militia*, Oxford University Press, 2006., str. 181.

<sup>26</sup> Uz političku raspravu između demokrata i republikanaca, razvila se i široka rasprava u akademskim krugovima u kojoj je jedna strana zastupala stajalište da XIV Amandman ne obuhvaća prava sadržanih u II Amandmanu upravo iz razloga što je II Amandman u potpunosti u ingerenciji države. Drugo stajalište prema kojemu su odredbe XIV Amandmana kojima savezne države moraju na jednak način tretirati svoje građane obuhvaćaju i prava sadržana u II Amandmanu.

<sup>27</sup> Na kraju napetih i neizvjesnih izbora obje strane su svojatale pobjedu u općim izborima i izborima za šerifa. Kandidat demokrata za šerifa pokušao je istjerati svog republikanskog protivnika iz gradskog suda uz pomoć rulje. Šerif je pozvao u pomoć lokalnu miliciju, uglavnom sastavljenu od crnaca te je u sukobu koji je uslijedio ubijeno oko sto pripadnika milicije i crnaca.



kao što ima pravo nositi šešir ili sat.<sup>28</sup> Razmimoilaženje u mišljenjima sudaca dovelo je ovaj predmet pred Vrhovni sud koji je presudio da je drugi amandman kolektivne prirode, te da se ne odnosi na pravo pojedinca držati oružje. Nadalje sud je utvrdio da se nošenje oružja u zakonite svrhe (npr. samoobrana) ne poklapa u svom značenju sa pravima koje štiti drugi amandman. To je u konačnici značilo da su, prema shvaćanju suda, *common law* stečevina o držanju i nošenju oružja i drugi amandman dvije zasebne pravne cjeline. Time je drugi amandman počeo biti tumačen kao ograničenje spram federalne vlasti u razoružavanju milicija pojedinih saveznih država.

Takva presuda Vrhovnog suda u slučaju *US v. Cruikshank* je osim svog utjecaja na tumačenje i shvaćanje drugog amandmana imala dalekosežne posljedice na agresivnu politiku federalne vlade u implementaciji četrnaestog amandmana, odnosno u zaštiti ljudskih prava. Afirmacija prava država u odnosu na federalnu vladu uvelike je usporila, a moglo bi se čak reći i zaustavila emancipaciju crnaca.

Posljedice takve presude bile su posebno vidljive na jugu, gdje je emancipacija crnaca odgođena za gotovo stotinu godina.<sup>29</sup>

Kako je presuda *US v. Cruikshank* osnažila položaj saveznih država spram prava koje proizlaze iz drugog amandmana javila se potreba za dodatnom zakonskom regulacijom tog pitanja. Krajem 19. stoljeća počinju rasprave o reorganizaciji državnih milicija u efikasnije vojne jedinice koje se mogu nositi s potrebama i izazovima novog doba. Većini je postalo jasno da milicije u obliku u kakvom su zamišljene krajem 17. stoljeća više nemaju smisla, pa je Kongres donio dva zakona kojima se regulira položaj i ustroj milicije.

Prvi je bio *Militia act of 1903*, poznat i kao *Dick act* iz 1903. godine koji je ustrojio Nacionalnu gardu i rezervnu miliciju. Već 1916. godine na snagu je stupio *National defense act of 1916* kojim je ustrojena suvremena nacionalna garda i milicija (*Unorganized militia*).

Nova nacionalna garda je bila obučavana na razini država, ali kada bi jedinica došla do određene razine obučanosti i opremljenosti automatizmom bi dolazila pod federalno zapovjedništvo. Tako je Nacionalna garda postala «druga linija nacionalne obrane», a već su u prvom svjetskom ratu jedinice Nacionalne garde činile 40% ukupnog broja vojnika američkog ekspedicijskog korpusa.<sup>30</sup>

*National defense act* i *Dick act* u stvari su označili kraj državnih milicija, te su one došle pod federalnu vlast čime je komponenta drugog amandmana naglašena u presudi *US v. Cruikshank* stvarno prestala postojati.

## 2. Kontrola oružja u SAD

Početak 19. stoljeća počinju promišljanja i rasprave o individualnom pravu držanja oružja, odnosno pojavljuju se prvi glasovi koji se zalažu za ograničenje tog prava.<sup>31</sup> Oružje

<sup>28</sup> Saul Cornell, *A well regulated militia*, Oxford University Press, 2006., str. 193.

<sup>29</sup> Razmatrajuci ova pitanja valja uzeti u obzir i povijesni kontekst, naime, porazom juga nije bio srušen samo robovlasnički sustav nego je došlo do značajnog snaženja federalne vlasti u odnosu na državnu, što je zasigurno bio jedan od razloga rata. Činjenica da su sjeverne države i republikanska stranka podržavale emancipaciju crnaca na jugu nikako ne valja gledati odvojeno od njihovih gospodarskih interesa, a posebno želje da se stvori snažna država koja je u stanju postati politička i gospodarska sila kakva je danas. Također gore navedene presude valja promatrati u kontekstu reorganiziranja i nove raspodjele moći unutar Sjedinjenih Američkih Država, a ove presude, posebice ona u *US v. Cruikshank* u određenoj mjeri su zadržale status quo što je dakako više odgovaralo južnim državama.

<sup>30</sup> <http://www.globalsecurity.org/military/agency/army/arng-history.htm>, 2. 04.2008.

<sup>31</sup> Suvremenici sa zabrinutošću prate sve veću količinu nasilja u Sjedinjenim Američkim Državama koje nije bilo ograničeno na nasilje između pojedinaca, nego i na sukobe širih razmjera sa velikim brojem sudionika. Potonji su najčešće bili između različitih etničkih i vjerskih skupina. Toqueville tako piše da je osobitost američkog društva tridesetih godina 19. stoljeća prevladavajući duh individualizma. <http://www.gutenberg.org/files/816/816-h/816-h.htm>, 1. 05. 2008.

je posebno bilo duboko ukorijenjeno na jugu SAD-A, pa je tako Kentucky prva država koja je zabranila nošenje skrivenog oružja iz razloga javne sigurnosti, a uskoro ga je slijedila Louisiana., Indiana i New York. Naime smatralo se da skriveno oružje predstavlja prijatnu sigurnosti zbog pretpostavke zle namjere (razbojstvo, ubojstvo) osobe koja na taj način nosi oružje.

Zagovornici kolektivnog prava smatrali su da se odredbe drugog amandmana odnose samo na milicije i ostavljaju saveznom državam otvorene ruke u svezi sa zakonskom regulacijom prava na držanje oružja. Države koje su u razdoblju između 1813. i 1859. godine zabranile nošenje skrivenog oružja napravile su to unutar policijskih ovlasti pojedinih država i njihovih zakonodavnih ovlasti. Zabrane u svezi sa nošenjem skrivenog oružja sadržajno su se uvelike poklapale s pravilima koja su branila držanje baruta, ograničavala lov ili korištenje vatrenog oružja na određenom području.<sup>32</sup> Ipak takav trend nije bio izražen u svim saveznom državam pa tako Mississippi, Maine i Connecticut u svoje Ustave stavljaju odredbe o pravu na držanje oružja s posebnim naglaskom na individualnu komponentu.

Individualno tumačenje prava sadržanih u drugom amandmanu je također uživalo široku potporu javnosti zbog višestoljetne tradicije držanja oružja koja je duboko ukorijenjena u pravni sustav i u svijest građana. Nakon što su neke države počele ograničavati određene kategorije oružja, bilo neizravno kroz poreze, bilo izravnom zabranom prodaje (Georgia i Tennessee ) postalo je jasno da će se ovo pitanje morati riješiti pred sudovima.

Zakon savezne države Kentucky kojim se zabranjuje nošenje skrivenog oružja bio je prvi takav zakon koji se našao pred sudskom revizijom u predmetu *Bliss v. Commonwealth* (90, 13 Am. Dec. 251 1822) 1822. godine. U tom predmetu sud je donio odluku kojom je takve zakonske odredbe proglasio protuustavnima. Sud ne samo da je pravo držati oružje proglasio ustavnom kategorijom (na državnoj razini), nego je i zaključio da se zakonom uopće ne bi trebalo ograničavati.<sup>33</sup> Zakonodavno tijelo je na kraju izmijenilo formulaciju državnog Ustava kako bi zaobišlo ovu sudsku presudu.

U idućem sudskom sporu, koji je pokrenut zbog restrikcija koje su se odnosile na nošenje bowie noža u državi Tennessee, *Aymette v. State* sud je zauzeo stajalište da je svrha ustavne odredbe o zaštiti prava na držanje oružja omogućavanje građanima da se odupru tiraniji vladajućih, pa slijedom toga utvrđuje da se ta zaštita proteže samo na ono oružje koje je po svojoj namjeni povezane s milicijom. Nadalje sud je priznao pravo saveznoj državi da zakonski regulira način držanja takvog oružja, pa je uzimajući sve u obzir ova presuda bila nemali napredak za zagovornike nadzora oružja.<sup>34</sup>

Kako se približavao građanski rat tako je i individualno pravo držati oružje postalo oruđe političke borbe između sukobljenih strana. Abolicionisti su drugi amandman tumačili s posebnim naglaskom na njegovu individualnu komponentu, a njihov kredito *otpor tiranima je poslušnost spram Boga* nije ostavljao mnogo sumnje u njihovu odlučnost da svim sredstvima ukinu ropstvo. Prema abolicionističkoj teoriji, drugi amandman ne samo da štiti pravo pojedinca na držanje oružja i samoobranu nego predstavlja ustavni temelj za individualno pravo na ustanak.<sup>35</sup>

<sup>32</sup> Saul Cornell, *A well regulated militia*, Oxford University Press, 2006., str. 142.

<sup>33</sup> Zakonodavnotijelo je u odgovoru istaknulo kako povijesni korijeni na kojima se temelji II Amandman nemaju nikakve veze sa individualnim pravom na držanje oružja već je ono povezano s otporom spram tiranije i potlačivanja, što dakako i nije baš odgovaralo istini bez obzira na pomalo čudno stajalište suda spram eventualne zakonske regulacije pitanja nošenja oružja. *A well regulated militia*, Saul Cornell, Oxford university press, 2006., str. 144.

<sup>34</sup> Treća bitna presuda u periodu prije građanskog rata bila je u predmetu *State v. Buzzard* 1842. godine u kojoj je sud dodatno afirmirao stajališta iz *Aymette v. State* zaključivši da je regulacija oružja od strane države njeno pravo, a da bi propuštanje takve regulacije poticalo bezvlašće i anarhiju, a ne slobodu.

<sup>35</sup> Saul Cornell, *A well regulated militia*, Oxford University Press, 2006., str. 152



Nakon pokušaja atentata na gradonačelnika New Yorka 1910. godine legislatura države New York, na prijedlog zastupnika Timothyja Sullivana, donosi *Zakon o oružju* koji je po svojoj restriktivnosti bio bez presedana u američkoj povijesti.<sup>36</sup> Zakon ne samo da je zabranio nošenje oružja nego je i ograničio njegovo držanje u domovima i poslovnim prostorima, a po prvi puta je uvedena i dozvola za posjedovanje oružja. Vlasnici oružja su dakako bili revoltirani ovakvim propisima, ali ih nisu uspjeli sudski osporiti zbog ranije spomenute presude u slučaju *US v. Cruikshank*.

Kontrola oružja je uz politička gibanja postala usko vezana s javnom percepcijom kriminala. Za vrijeme prohibicije, krajem dvadesetih i početkom tridesetih godina 20. stoljeća razine kriminala poprimile su do tada nezabilježene razmjere. Javnost je tražila mjere kojima bi se spriječili događaji poput masakra na Valentinovo 1929. godine u Chicagu. Kongres je 1934. godine donio *National firearms act of 1934* koristeći se pritom svojim pravom na nametanje poreza kako bi otežao nabavu i posjedovanje oružja povezanog sa organiziranim kriminalom. Zakonom su bile obuhvaćene strojnice, prigušivači i skraćene puške i sačmarice za čiju se nabavu mora ishoditi dozvola Ureda za alkohol, duhan, oružje i eksploziv (ATF) koja se izdaje na temelju potpisa šerifa ili zapovjednika policijske uprave i provjere identiteta i dosjea osobe koja traži dozvolu, uključujući fotografije i otiske prstiju.<sup>37</sup> Za kršenje odredbi zakona predviđene su novčane kazne od 10 000 \$ do 500 000\$, a maksimalna zatvorska kazna iznosi deset godina.<sup>38</sup>

*National firearms act* ubrzo je postao predmet postupka ocjene ustavnosti pred Vrhovnim sudom u predmetu *US v. Miller*. Jack Miller i Frank Layton optuženi su za prijevoz neregistrirane skraćene sačmarice preko državne granice, a Okružni sud u državi Arkansas odbacio je optužnicu tvrdeći da je država povrijedila prava sadržana u drugom amandmanu. Vlada je u svojoj žalbi branila pravo savezne vlade da porezima opterećuje promet oružja, što je jedna od glavnih komponenti osporavanog zakona. Dakako, vlada je ponudila i svoje shvaćanje drugog amandmana, prema kojemu amandman štiti pravo građana da štite slobodu kao dio dobro organizirane milicije, pa shodno tome prava iz drugog amandmana ne obuhvaćaju oružja namijenjena samoobrani pojedinca.<sup>39</sup>

Vrhovni sud je u svojoj presudi poništio odluku prvostupanjskog suda koji je odredbe drugog amandmana tumačio individualno. Vrhovni sud je u obrazloženju presude stavio naglasak na kolektivni aspekt drugog amandmana citirajući dijelove presude u *Aymette v. State*. U presudi je uz uvjet utvrđen u *Aymette v. State*, da je djelovanje zaštite drugog amandmana moguće samo ako je oružje pogodno za upotrebu u miliciji dodao i uvjet da nošenje takvog oružja mora biti povezano uz aktivnost vezanu uz službu u miliciji. Slijedom navedenog sud je odlučno odbacio zamisao da itko prema drugom amandmanu ima individualno pravo na držanje oružja koja nisu povezana s djelovanjem u sklopu milicije. Uvođenje ovako jasnog kriterija za primjenu drugog amandmana sa dvije jasne komponente onemogućili su zloupotrebu tih prava od strane kriminalaca, a njegove su posljedice bile dalekosežne.

<sup>36</sup> Uskoro Harvard Law Review izlazi vrlo utjecajan članak suca Lucillusa Emerya, čija je motivacija, prema njegovim riječima proizlazila iz «sve smrtonosnijeg malog vatrenog oružja, alarmantne učestalosti ubojstava i uspona novog soja kriminalaca». Teorija naglasak stavlja na kolektivno pravo sadržano u drugom amandmanu sukladno s presudom u *US v. Cruikshank i Dick actom* kojim je redefiniran položaj milicija kroz nacionalnu gardu. Prema Emeryu to je značilo da drugi amandman ne može spriječiti savezne države da zakonski reguliraju pitanje držanja oružja. Ipak ukoliko su ustavi pojedinih saveznih država posebnim odredbama štitili pravo na držanje oružja pojedincima (kao primjerice u Connecticutu, Missisippiju i Mainu), takve zakonske reforme nisu bile moguće bez promjene ustava predmetne države. Nakon objave ovog rada glavnina promišljanja vezanih uz pitanja kontrole oružja prenijela se na dvojbu između kolektivne, odnosno individualne interpretacije drugog amandmana. Ibid., str. 197.

<sup>37</sup> <http://www.atf.treas.gov/forms/pdfs/f53204.pdf>, 6.04. 2008.

<sup>38</sup> <http://www.law.cornell.edu>, 6.04. 2008.

<sup>39</sup> A well regulated militia, Saul Cornell, Oxford University Press, 2006., str.201.

### 3. Suvremeno federalno i državno zakonodavstvo

Nakon ubojstva Roberta Kennedya 1968. godine donesen je savezni *Gun control act* koji zabranjuje posjedovanje oružja osobama koje su na saveznoj ili državnoj razini osuđivane na kazne zatvora iznad godinu dana, odnosno dvije godine (osim ako je riječ o privrednim prijestupima), osobama koje su nečasno otpuštene iz vojske, mladima od 18 godina (bez roditeljske dozvole), ovisnicima, psihičkim bolesnicima, osobama osuđivanima za obiteljsko nasilje i osobama protiv kojih je određena zaštitna mjera zabrane prilaska.<sup>40</sup> Zakon, nadalje, regulira proizvodnju i trgovinu oružja, međudržavnu prodaju i industriju oružja. Drugi važan zakon kojim je dodatno pospješena njegova provedba je *Brady bill (Brady handgun violence protection act)* iz 1993. godine koji je naziv dobio po teško ranjenom tjelesnom čuvar predsjednika Ronalda Regana. Zakonom je uređena kontrola identiteta kupaca oružja kroz nacionalni bazu podataka (NICS-National Instant Check System) koju vodi FBI, a proširena je i na privatne transakcije i trgovinu oružjem između građana. Uvodne odredbe *Brady bill-a* koje su se odnosile na obvezu državnih policijskih vlasti da provode kontrolu po naređenju federalne vlasti ukinute su odlukom Vrhovnog suda 1997. godine u predmetu *Printz v. US.*<sup>41</sup> Vrhovni sud je te odredbe ocijenio neustavnima zbog pretjeranog upliva federalne vlasti spram saveznih država, što je u suprotnosti sa odredbama desetog amandmana.

Pojedine savezne države su vlastita zakonodavstva uredila unutar granica određenih saveznim zakonima.<sup>42</sup> Valja naglasiti da je u većini država procedura za nabavu i držanje oružja povezanog s lovom jednostavnija, dok su za pištolje i revolvare uvjeti nešto stroži. Neke savezne države imaju državnim ustavima regulirano pravo na držanje oružja, od kojih su neka rješenja prepisana iz saveznog ustava, dok se u nekim državama posebno naglašava pravo države da zakonom regulira prava vezana uz držanje oružja.

#### *Illinois*

Među najstrožim propisima za nabavu, posjedovanje i nošenje oružja ima država Illinois u kojoj se za nabavu, izdavanje dozvole za držanje i nošenje oružja traži tzv. FOID kartica (*Firearm Owner's Identification*) koju izdaje država nakon kontrole identiteta kroz NICS, a izdaje se na period od deset godina. U gradu Chicagu vatreno oružje mora biti registrirano na policiji, a posjedovanje neregistriranog oružja je zabranjeno. Nošenje oružja dozvoljeno je samo lovcima, a transport se smije vršiti samo na način da isto nije odmah dostupno i pogodno za uporabu.<sup>43</sup>

#### *Teksas*

Teksaški propisi dozvoljavaju kupnju pušaka, sačmarica, pištolja i revolvera bez posebne dozvole ukoliko nije riječ o osobi koja pripada u kategorije navedene u saveznom zakonu. Nošenje oružja je dozvoljeno samo unutar vlastitih prostora i na putu od takvih prostora do vozila. Nošenje skrivenog oružja dozvoljeno je samo uz posebnu dozvolu koja se izdaje na temelju odobrenja od strane ureda za javnu sigurnost. Tražitelj mora imati najmanje 21 godinu, priložiti sudski ovjerenu ispravu o razumijevanju propisa vezanih uz nošenje oružja i njegovog korištenja, te dokaz o položenom ispitu za rukovanje oružjem kod ovlaštenog instruktora. Uz federalne uvjete osoba mora podastrijeti dokaze da uredno plaća alimentaciju i poreze. Čak i uz takvu dozvolu zabranjeno je oružje nosi-

<sup>40</sup> [http://www.atf.gov/pub/fire-explo\\_pub/gca.htm](http://www.atf.gov/pub/fire-explo_pub/gca.htm) , 3.04. 2008.

<sup>41</sup> <http://www.law.cornell.edu/supct/html/95-1478.ZS.html>, 3. 04.2008.

<sup>42</sup> [www.nra.org](http://www.nra.org), 11.04.2008.

<sup>43</sup> [www.nra.org](http://www.nra.org), 11.04.2008.

ti u škole, vladine zgrade, sudove, prodavaonice alkohola, izborna mjesta, na sportske priredbe, itd. Gradovima, okruzima i ostalim teritorijalnim jedinicama zabranjeno je podizanje tužbi protiv proizvođača oružja vezanog uz štetu nastalu od oružja koje je zakonito proizvedeno, distribuirano i oglašavano.

#### *New York*

Za nabavu puške ili sačmarice nije potrebna posebna dozvola, osim u gradu New Yorku. Za posjedovanje pištolja i revolvera potrebna je posebna dozvola koju izdaje nadležno tijelo lokalne uprave. Dozvola za posjedovanje (držanje u kući ili radnom mjestu) ujedno služi i kao dozvola za nošenje osim ako je posebno ograničena od nadležnog tijela. Dozvola za nošenje i držanje izdaje se osobama s navršenom 21 godinom života, a vrijedi do opoziva, osim u gradu New Yorku gdje vrijedi 3 godine, a za nošenje je potrebno posebno odobrenje policije. Osobe između 18 i 21 godine starosti smiju posjedovati oružje za sportsko-rekreativne svrhe koje su pod okriljem NRA ili su od njih odobrena.

#### *Kalifornija*

Dozvola za držanje oružja nije potrebna ako se oružje drži isključivo u kući ili u poslovnim prostorijama. Svaka prodaja, zakup ili promet vatrenog oružja mora se obavljati posredstvom licenciranog trgovca oružjem. Osim što mora proći sigurnosnu provjeru kupac mora posjedovati uvjerenje o položenom tečaju za rukovanje oružjem koje polaže svakih 5 godina. U Kaliforniji je, uz posebno odobrenje, dozvoljeno posjedovanje jurišnih pušaka (AK-47, M-16) i visoko kalibarskih pušaka, ali je njihovo držanje ograničeno na streljane, poligone i osobne i poslovne prostorije imaoća. S druge pak strane zabranjeno je nošenje napunjenog vatrenog oružja na javnim površinama, ulicama i na područjima na kojima je to posebno zabranjeno.<sup>44</sup>

#### *Florida*

Za posjedovanje i kupnju oružja nije potrebna posebna dozvola države, ograničenja su istovjetna onima u saveznom *Gun control act-u*. Prodaja oružja od strane licenciranog trgovca je zabranjena bez sigurnosne provjere koja mora biti obavljena u roku od 3 dana. Otvoreno nošenje oružja je zabranjeno osim; u krugu vlastitog doma ili poslovnog prostora, za vrijeme lova, streljačkog natjecanja, na poligonima ili u streljanama. Skriveno vatreno oružje dozvoljeno je samo unutar doma i poslovnog prostora i ne smije biti pripravno za uporabu. Za nošenje skrivenog oružja potrebna je posebna dozvola koja se izdaje na rok od 5 godina. Dozvola za skriveno nošenje ne može se izdati osobama koje su opisane u saveznom *Gun control act-u*, a uz te kategorije država ih je još dodatno proširila. Slično kao i u Teksasu nošenje oružja je zabranjeno u školama, vladinim institucijama, sudnicama, prostorima gdje se toči alkohol i na sportskim priredbama.

## **4. Otpor kontroli oružja**

Usporedo sa presudama koje su sve restriktivnije tumačile odredbe drugog amandmana, posebno njegove individualne komponente počeo se javljati i snažan otpor takvog politici. Taj otpor se prvi puta snažnije manifestirao za vrijeme Rooseveltove administracije, kada je predložena registracija svih pištolja i revolvera, ali se od tog prijedloga odu-

<sup>44</sup> [www.nra.org](http://www.nra.org), 11.04.2008.

stalo zbog pritiska industrije oružja, policije iz ruralnih sredina i National rifle associationa.<sup>45</sup> NRA je 2004. godine ishodio ne produžavanje savezne zabrane na poluautomatsko jurišno oružje koje je bilo na snazi od 1994. godine u sklopu *Violent crime control and law enforcement act-a*.

Jedna od kampanja koje podupire NRA su tzv. *Stand your ground* zakoni koji se temelje na *common law* doktrini «dvorca». *Castle doctrine* je pravni institut koji svoje korijene vuče iz engleskog prava, a dopušta osobi koja se nalazi u vlastitom domu prilikom napada pravo upotrijebiti razumnju silu, uključujući i smrtonosnu silu, bez dužnosti da se uklanja napadaču. U posljednjih nekoliko godina petnaest saveznih država je donijelo zakone u kojima se na različite načine i u različitom opsegu afirmira *castle doctrine*.<sup>46</sup>

*Stand your ground law* širi opseg pojma sadržanog u *castle doctrine* na svako mjesto na kojemu napadnuti ima zakonsko pravo biti, što, između ostalog, obuhvaća javne površine i vozila. Takva, opravdana uporaba sile ne podliježe kaznenom progonu, a zakon jamči i imunitet od građanske parnice.

Kako bi shvatili puno značenje takvih zakona valja proučiti primjer Ujedinjenog Kraljevstva u kojemu je na snazi gotova apsolutna zabrana oružja u kombinaciji sa raskidanjem sa tradicijom *castle doctrine* dovela do jednog od najkontroverznijih sudskih procesa u toj zemlji, slučaja Martin.<sup>47</sup> Valja napomenuti da su u Engleskoj od 1997. godine praktički zabranjeni pištolji i revolveri, a zakoni i sudska praksa zabranjuju nošenje svih predmeta namijenjenih samoobrani.

*Castle doctrine* i *Stand your ground* zakoni zapravo onemogućavaju ovakve apsurdne i nemoralne presude kojima se kažnjava žrtva zločina te joj se onemogućava zaštita života i imovine.

## 5. Zaključak

U SAD-u je 2001. godine od vatrenog oružja smrtno stradalo 29 573 osoba od toga je 16 869 počinilo samoubojstvo, 802 osobe su stradale nesretnim slučajem, a 11 348 osoba su bile žrtve ubojstva.<sup>48</sup> S druge pak strane od početka 1991. godine SAD-e bilježe stalan pad nasilnog kriminaliteta, pa je tako 1999. godine zabilježena njegova najniža razina u posljednjih trideset godina. Posebno je zanimljivo da se period u kojemu počinje taj dramatičan pad poklapa sa liberalizacijom propisa o držanju i nošenju oružja na državnoj razini, pa tako danas većina država dopušta nošenje skrivenog oružja svojim građanima.<sup>49</sup>

Pružiti konačan odgovor na pitanje da li je drugi amandman dobar ili nije, ima li od njega više koristi ili štete nije lako. Savezni sustav zapravo onemogućava ujednačenu

<sup>45</sup> National rifle association je nastao u razdoblju nakon građanskog rata bez političkih ambicija kao udruga koja je promicala streljaštvo i obučavala građane u rukovanju oružje, a nakon Sullivanovog zakona u New Yorku i sve učestalijeg ograničavanja posjedovanja i nošenja oružja diljem Sjedinjenih Američkih Država postala je politički aktivna. Konačna transformacija u najmoćniju neprofitnu lobističku organizaciju, a dogodila se kao reakcija na *Gun control act* iz 1968. godine. NRA se zbog čvrstih stavova Vrhovnog suda izraženog u *US v. Miller* okrenuo političkom djelovanju i liberalizaciji propisa vezanih uz oružje na državnoj razini. Kao izuzetno utjecajna lobistička udruga koja broji preko četiri milijuna članova uspjeli su na raznim razinama ishoditi donošenje zakona kojima se onemogućavaju tužbe protiv proizvođača oružja (npr. Teksas), osporavanje ustavnosti *Brady Billa*, liberalizaciju izdavanja dozvola za nošenje oružja. , Joyce Lee Malcom, *Guns and violence, The English Expiriance*, Harvard University Press, 2002., str. 223.

<sup>46</sup> <http://www.cga.ct.gov/2007/rpt/2007-r-0052.htm> , 7. 04. 2008.

<sup>47</sup> Tony Martin živio je u zabačenoj kući te je tijekom godina bio žrtva nekoliko provala kada su mu u ljeto 1999. godine u kuću provalila dva provalnika. Martin je upotrijebio sačmaricu te ubio jednog i ranio drugog provalnika. Protiv njega je podignuta optužnica za ubojstvo, pokušaj ubojstva i posjedovanje ne registriranog oružja te je u proljeće 2000. godine osuđen na doživotni zatvor.

<sup>48</sup> <http://library.med.utah.edu/WebPath/TUTORIAL/GUNS/GUNSTAT.html>, 8. 04. 2008.

<sup>49</sup> Joyce Lee Malcom, *Guns and violence, The English Expiriance*, Harvard University press, 2002., str.221.

politiku prema oružju jer je desetim amandmanom strogo određeno, odnosno zaštićeno pravo saveznih država da određena područja samostalno reguliraju. Upravo zbog te podjeljenosti teško je donijeti i konačan sud o američkom zakonodavstvu u cjelini. Trenutno je u SAD-u na snazi oko 20 000 propisa, zakona i pravilnika kojima se regulira držanje i nošenje oružja<sup>50</sup>, uz to valja napomenuti da svaka savezna država ima i svoj ustav koji može na različite načine regulirati pitanje nošenja oružja.

Oni koji se zalažu za cjelovitiju i strožu kontrolu držanja i nošenja oružja govore o tisućama ljudi koji godišnje nastradaju od vatrenog oružja. Njihovi protivnici ne odustaju ni milimetra jer smatraju da će popuste li oko ijedne kategorije ili vrste oružja završiti kao Ujedinjeno Kraljevstvo s kojim dijele povijest prava na držanje oružja sve do početka 20. stoljeća.

Gledano iz europske perspektive takva argumentacija se čini čudnom, ali kontinentalni Europljani nikada nisu smjeli držati oružje, a iz apsolutističkih monarhija i prosvijećenog apsolutizma su ubrzo prešli u socijalne države u kojima država regulira gotovo sve aspekte života, a zauzvrat daje sigurnost. Američki način razmišljanja, naglašenog liberalizma i individualizma je bitno drugačiji, oni ne traže mnogo od države, ali joj još manje nude, država je na neki način nužno zlo. Te ideje su zastupljene i u američkom Ustavu i drugom amandmanu.

Promatrajući povijest drugog amandmana, jasna je tendencija njegovog sve užeg tumačenja i zakonske regulative kojom ga se nastoji prilagoditi vremenu u kojemu se primjenjuje. Takve tendencije su očite u presudama Vrhovnog suda koji je posebno u presudama u prvoj polovici 20. stoljeća naglašavao kolektivnu komponentu drugog amandmana zanemarujući tradiciju *common law* koja je nesumnjivo bila uzeta u obzir prilikom sastavljanja ustavnih amandmana.

S obzirom na činjenicu da u SAD-u 75-86 milijuna ljudi posjeduje oko 200 milijuna komada raznog vatrenog oružja<sup>51</sup>, radikalne promjene u zakonodavstvu ili ustavne promjene teško je očekivati. Eventualno provođenje takvih reformi iziskivalo bi široke ustavne promjene i naglašeni unitarizam, koji također ne bi mogao prikupiti dostatnu podršku. Mišljenja smo da su trenutni zakonski okviri sadržani u *Gun control act*-u i ostalim federalnim zakonima dobra mjera kontrole nad nabavom i posjedovanjem oružja jer uzimaju u obzir kulturu oružja s jedne strane, dok s druge strane nameću saveznom državam jasne kriterije pri donošenju državnih i provođenju federalnih zakona.

Možda najbolji zaključak ponudio je A.V. Dicey, u djelu *Zakon Ustava : Obeshrabrite samopomoć i vjerni podanici postat će robovi silnika. Previše potaknite samosvijest i sudske presude zamijeniti će odluke mača i pištolja*.<sup>52</sup>

## Summary

The text of the second amendment reading: *A well regulated Militia, being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear Arms, shall not be infringe* is probably the most disputed and controversial right granted by constitution of United States of America. This article follows the roots of the Second amendment, circumstances in which it became part of US constitution and judicial stance on rights and provision granted by it, and it's development since late 18<sup>th</sup> century.

<sup>50</sup> Joyce Lee Malcom, *Guns and violence, The English Expiance*, Harvard University press, 2002., str. 217-231.

<sup>51</sup> Joyce Lee Malcom., *Guns and Violence, The English Expiance*, Harvard University Press, 2002., str.1

<sup>52</sup> <http://www.cga.ct.gov/2007/rpt/2007-R-0052.htm> , 9.05. 2008.

**Izvori**

Joyce Lee Malcom, *Guns and Violence, The English Expiriance*, Harvard University Press, 2002.

Saul Cornell, *A Well Regulated Militia*, Oxford University Press, 2006.

Joyce Lee Malcom, *To keep and bear arms*, Harvard University Press, 1996.

Robert Podolnjak, *Federalizam i republikanizam*, Barbat 2004, Zagreb

Leonard W. Levy, *Origins of Bill of Rights*, Yale University Press, 2001

Richard Reinhart, *Castle doctrine and self-defense*, <http://www.cga.ct.gov/2007/rpt/2007-R-0052.htm>

Nelson Lund, *Federalism and Constitutional Right to Keep and Bear Arms*, *Publius* 33:3, 2003.

Akhil Reed Amar, *The Bill of Rights*, Yale University Press, 1998

Lyon, Bryce, *A Constitutional and Legal History of Medieval England*, Barkeley, 1960

S. Sokol, B. Smerdel, *Ustavno pravo*, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2006

*Ustav SAD-a, Prijevod i uvodna studija* B. Smerdel, Panliber, Osijek, 1994

Donald S. Lutz, *The Origins of American Constitutionalism*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1988

[www.nra.org](http://www.nra.org)

[www.atf.gov](http://www.atf.gov)

<http://library.med.utah.edu>

<http://www.cga.ct.gov>

<http://www.law.cornell.edu>

<http://www.globalsecurity.org>

<http://www.law.ucla.edu/volokh/2amteach/SOURCES.HTM>